

BİR NEBZE DE ŞEYTANDAN

Soru: Şeytanın mahiyeti, fonksiyonu, yaratılışının hikmetleri, insanı saptırma yolları, bunlardan korunma çareleri adına bizleri aydınlatır mısınız?

*tnm
şetyan*

1. “Şeytan” kelimesi hangi kökten gelir?

Şeytan, Allah’ın rahmetinden uzaklaşmış bir varlıktır. Şeytan kelimesi, iştikâk itibarıyla, Allah’tan, Allah’ın rahmetinden uzak oldu mânâsına شَطَن ’den, bir de; yandı, işi bitti, helâk oldu mânâsına شَاطِئٌ يَشِيطُ olmak üzere iki kökten gelir. Her ikisi de şeytan için doğrudur. Zira o, Allah’ın rahmetinden kovulmuş ve yanmaya hak kazanmış bir varlıktır.

2. “Şeytan” kelimesi başkaları için de kullanılabilir mi?

“Şeytan” kelimesi taşıdığı mânâdan hareketle dinde her azgın ve taşkın şeye kullanılabilir. Nitekim Allah (celle celâluhu) “Böylece Biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar) aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar.”¹¹⁶ âyetinde şeytan tabirini, yaldızlı sözlerle insanları baştan çıkartan cinler ve insanlar için kullanıyor.

Seyyidina Hz. Ömer (radiyallâhu anh) serkeş bir ata bindirildiğinde “Beni bir şeytana bindirdiniz!”¹¹⁷ buyurarak serkeşlik

¹¹⁶ Enfâl sûresi, 6/112.

¹¹⁷ Bkz.: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 7/59-60.

yapan ata şeytan tabirini kullanmıştır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bir yerde köpeğe,¹¹⁸ bir yerde de serkeşlik yapan deveye şeytan demiştir.¹¹⁹

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, ins, cin veya hayvan serkeşlik yapan, başkaldıran, isyan eden her şeye bir mânâda “şeytan” denebiliyor. Ama burada bahis konusu olan şeytan, insanların baş belâsı, Seyyidina Hz. Âdem’e (aleyhisselâm) secde etmeyip, Allah’a karşı başkaldırmakla küfür yoluna girmiş, insanoğlunun ebedî hasmı olan şeytandır.

3. Şeytan, niçin Allah’ın rahmetinden kovulmuştur?

Şeytan, mahiyetinde mündemiç olan duyguları kötü yolda kullanması sebebiyle Allah’ın rahmetinden kovulmuştur. Evet, Allah insanı, maddî-mânevî mücehhez bulunduğu şeyler itibarıyla ahsen-i takvîme mazhar olarak yaratmış ve “Biz insanı en güzel biçimde yarattık.”¹²⁰ buyurarak bu hakikati ifade etmiştir. Bu açıdan insanın mahiyeti tıpkı bir takvim gibi bütün varlığa ait hakaiki câmi ve her şeyin özünü hâvidir. İnsan, kâinatı gösterebilecek bir takvim, seneler ve asırlar içinde geçen her şeyi ifade edebilecek bir fihrist mükemmeliyetindedir. Ayrıca böyle bir dışa paralel olarak iç mükemmeliyeti ifade eden kalb, sır, hafî, ahfâ gibi çeşitli duygularla da mahiyeti zenginleştirilmiştir.

Şimdi Allah herkesi böyle yaratmıştır ama, kimileri Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) gibi kabiliyetlerini geliştirerek Cibril’i geride bırakmış, kimileri de Ebû Cehil gibi bütün istidatlarını menfi yönde kullanarak şeytanı utandıracak bir derekeye düşmüştür.

İşte şeytan da, bazı insanlarda olduğu gibi, mahiyetindeki nüveleri kötüye kullanarak Allah’ın rahmetinden kovulmuş

¹¹⁸ Müslim, *salât* 265; Tirmizî, *salât* 157; Ebû Dâvûd, *salât* 109.

¹¹⁹ Ebû Dâvûd, *salât* 25; İbn Mâce, *mesâcid* 12; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/86.

¹²⁰ Tîn sûresi, 95/4.

ve uzaklaştırılmıştır. İfadeye dikkat edelim. Uzak yaratılmamış ama, kabiliyetlerini kötüye kullanarak uzaklaştırılmıştır.

4. Şeytan insana hangi yollardan yaklaşır?

Önce şeytanın insana niçin düşman olduğuna bir cümle ile temas edip sonra da insanı saptırmak için hangi yollara başvurduğuna âyetin belirttiği çerçevede ve şeytanın sözlerini esas alarak izaha çalışalım.

Şeytan, “Çık buradan, sen artık kovulmuş ve uzaklaştırılmışsın!”¹²¹ âyeti ile ifade edilen tokadı yedikten sonra, insanoğluna gayz, kin ve nefretle, Allah’a karşı da küskünlükle, ikinci bir fitrat kazanmıştır. Evet, şeytanın Hz. Âdem’e (aleyhisselâm) secde etmemesi, onun Rahmet-i İlâhî’den kovulmasına; Allah’ın kovması da, onun Allah’a karşı düşmanlık göstermesine zâhirî birer sebeptirler.

Evet, Hz. Âdem (aleyhisselâm) ile imtihan olma ve bu imtihanı kaybetmesi şeytana çok dokunmuş ve kasmle “*Rabbim! Beni azdırmana karşılık ben de yeryüzünde onları (günahları) süsleyeceğim ve onların hepsini mutlaka azdıracağım. Ancak onlardan ihlâslı kulların müstesna.*”¹²² demiştir. Demek ki, şeytan, bu hâdiseler nedeniyle, Âdem’in (aleyhisselâm) şahsında bütün insanoğluna karşı kinle dolmuştur. Kinle dolu bir gönülde muvazenenin olmayacağı âşikârdır. Keza şeytan, Kur’ân’ın A’râf sûresinde belirttiğine göre kin ve gayzını şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Öyleyse beni azdırmana karşılık, and içerim ki, ben de onları saptırmak için Senin doğru yolunun üstüne oturacağım. Sonra mutlaka onlara önlerinden-arkalarından, sağlarından-sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükredenlerden bulmayacaksın.”¹²³

¹²¹ Hicr sûresi, 15/34.

¹²² Hicr sûresi, 15/39-40.

¹²³ A’râf sûresi, 7/16-17.

Yani *önden gelecek*, ileriye karanlık ve inkârla dopdolu gösterecek, “Öldükten sonra dirilme, Cennet, Cehennem yok...” dedirtecek, ümitlerini kırıp geçeyeceğim. “*Gün be gün yeümülbe-ter.*” diyecek, kıyamete kadar kâfirlerin esiri olacaklarına inandırarak, onların önlerine de karanlıklar püskürtüp duracağım.

Arkalarından gelecek, mazi ile alâkalarını kopararak, mukaddes olarak bel bağladıkları geçmişlerini büyük bir mezar şeklinde gösterip bütün ümitlerine bir balyoz indirerek onları ye’se atacağım.

Sağ taraflarından gelecek, “Siz ehl-i hak ve hakikatsınız, ne diye başkalarının dine hizmet etmesine imkân veriyorsunuz? Bu hizmeti siz yapsanız ya!” diyerek gıpta damarlarını tahrik edip hizmetlerini engelleyeceğim. İbadetlerini zâhiren yerine getirseler de yaptıkları şeyleri anlattırıp riyaya boğacağım.

Ve soldan gelecek, sol düşünceli, çarpık, çeşitli doktrinlerle zihinlerini bulandırıp, onların ruhlarına hep yanlış şeyler üfleyeceğim. Dolayısıyla sen onların çoğunu sana karşı nankör ve şükretmeyen insanlar olarak bulacaksın.

Evet, şeytanın bu kin ve nefretle, Cenâb-ı Hakk’a karşı olan bu küstahça tavrını Kur’ân değişik yerlerde sık sık hatırlatır.

5. Şeytan niçin hidayete gelmemektedir?

Şimdi de şeytanın hidayete gelemeyiş sebebini bir-iki misalle izah etmeye çalışalım. Bir insan düşünün ki, çeşitli sebeplerle kendini kine ve nefrete kaptırmıştır. Bu insan, o anki hâlinin muktezası olarak, sağa sola saldırır, eline geçeni atar ve karşısındakinin hakkından gelmek için elinden gelen her şeyi yapar. Zira bu insanda artık muvazene, muhasebe, salim düşünce yoktur. Yani dengesizlik bu kişinin saatlerini, dakikalarını, saniye ve saliselerini kaplamış, hatta ruhunu bile sarmıştır. İşte böyle bir ruh hâleti içinde olan o insan, artık kazandığı ikinci fitratın gereğini yapacaktır. Yani bu türlü davranışlar onun, o andaki fitratının gereğidir.

Bir başka misale geçecek olursak; yine bir insan düşünün ki, bu insanın içini bazen bütün bütün küfür esintileri sarmıştır. İradî olmayan şüphe ve tereddütler, aniden kopup gelen rüzgârlar gibi onu sarsmaktadır. Meselâ, Allah (celle celâluhu) veya Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında yersiz ve uygunsuz şüpheler onun düşünce dünyasını zorlamaya başlamış ve onu hep şüphe ve tereddüt vadilerinde dolaştırmaktadır.

İşte, o anda bu insan eğer Allah'a sığınır ve o şüpheleri iza- le edecek bir yola girerse Allah'ın inayeti ile o hâlden kurtulur. Aksi hâlde, bu durum devam edecek olursa, intiharı bile düşünecek hâle gelir ve başını taştan taşa vurur. Aslında kâfirin hâli işte budur. Yani onda küfür devamlı olduğu için, hiçbir zaman bu tür sıkıntılar ve ızdıraplar onun yakasını bırakmazlar.

Şimdi bu iki misalden hareketle, şeytanın hidayete gelemeyişine bakalım: Şeytan birinci misaldeki insan gibi, mahiyetindeki iyiliğe, güzelliğe açık tüm istidatlarını, iradesiyle öldürmüş ve kötülüğe ait bütün istidatlarını da inkişaf ettirmiştir. Bu suretle, içini küfürle, öyle bir doldurmuştur ki, artık onun mahiyetinde inanmaya yer kalmamıştır. O öfkeli adam gibi, kin ve nefretini değişik şeylerle kusan kişi gibi, hayatının bütününü saniye ve saliselere varıncaya kadar hep kötülük sarmıştır.

İşte şeytan budur ve böylesine bir kin ve nefretle Allah'a inananlara düşman olan şeytana bir şey anlatmak ya da kabul ettirmek ve dolayısıyla hidayete gelmesini beklemek boşunadır. Zira küfür, onda fitrat hâline gelmiş ve tabiatının bir buudu olmuştur.

Şeytan, şayet o ikinci misaldeki insan gibi, Allah'a sığın- sa ve girdiği o çıkmaz yoldan çıkma eğiliminde bulunsaydı, Allah'ın inayeti ile kurtulur ve hidayete mazhar olabilirdi...

6. Şeytanın yaratılmasının hikmeti nedir?

Bu konuda müstakil olarak yazılmış kitaplara müracaatla daha teferruatlı malumat elde edilebilir. Hassaten Hz. Bedi- üzzaman'ın bu konuyu ele aldığı risale dikkatlice okunmaya

değer.¹²⁴ Bununla beraber bir iki cümle ile bu hususa da işaret edelim.

Allah (celle celâluhu), abes iş işlemekten münezze ve müberradır. Hakîm olan ve her şeyinde bin bir hikmet gizli bulunan –insanlar anlamasa da– Allah hakkında böyle bir şey düşünme, Allah’ı bilememenin, O’nu tanıyamamanın bir ifadesi olsa gerek.

İnancımıza ait bu temel kaideyi pekiştirdikten sonra diyebiliriz ki, şeytanın yaratılarak Müslümanlara musallat edilmesi, onları teyakkuza sevk eder.. sevk etmiştir, ediyordur ve edecektir de. Böylece insan ondan korunma mekanizmasını harekete geçirecektir. Demek ki şeytanın tasallutu, insanda mevcut bulunan korunma mekanizmasının rantabl çalışmasına vesile olacaktır. Yani nasıl tarlada akreplerin ve zehirli yılanların olması tarlada çalışanları dikkat ve teyakkuza zorlar.. ve dikkat etmeye ait istidatları inkişaf ettirir.. veya Bediüzzaman Hazretleri’nin misali içinde; atmacanın serçe kuşuna musallat olması, serçenin kabiliyetlerini geliştirir; aynen öyle de, şeytanın insanlara tasallutu, şeytandan kaçma, kurtulma, onun tuzaklarını boşa çıkarma adına onların kabiliyetlerini geliştirir. Dahası, insanların Allah’a dehaletine, Sünnet-i Seniyye kalesine sığınmasına vesile olur.¹²⁵ Zaten Kur’ân da çeşitli âyetleriyle bu hususa işaret eder. Meselâ, “Eğer şeytanın fitlemesi seni dürterse, hemen Allah’a sığın. Çünkü O işitendir, bilendir.”¹²⁶ Bir başka âyette Allah’a sığınmayı salıklar ve “De ki; şeytanların kışkırtmalarından Sana sığınırım. Onların yanımda bulunmalarından da Sana sığınırım, Rabbim!”¹²⁷

¹²⁴ Bediüzzaman, *Lem’alar* s.89 (On Üçüncü Lem’a); *Mektubat* s.42 (On İkinci Mektup, İkinci Suâl)

¹²⁵ Bediüzzaman, *Sözler* s.245 (On Sekizinci Söz, Birinci Makam, İkinci Nokta).

¹²⁶ A’râf sûresi, 7/200.

¹²⁷ Mü’minûn sûresi, 23/97-98.